

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

SAMTIDEN

VECKOSKRIFT

FÖR

POLITIK OCH LITTERATUR

UTGIFVEN AF

C. F. BERGSTEDT.

N° 46.

Lördagen den 16 November

1872.

Strafflagar och fängelseväsende.

II.

Det svenska statsverket utgifver årligen för fängsvården omkring halfannan million rdr utom räntan på det kapital som är nedlagdt i fängelsebyggnader. Efter den vanliga beräkningen af 1,000 rdr bygnadskostnad för hvarje fånge som behandlas enligt Philadelphiasystemet, det vill säga hålles i cell afsluten från all gemenskap med de öfriga fångarne, och antalet så behandlade förbrytare upptaget till omkring 2,500, skulle anläggningskostnaden för detta slags fängelser, hvaraf ett finnes i hvarje län, samt dess utom straffängelser för qvinnor i Stockholm, Göteborg och Norrköping, uppgå till omkring 2½ millioner, med en årlig ränta och afskrifning å värdet af inemot 200,000 rdr. Staten eger dess utom fem straff- och arbetsfängelser för manliga förbrytare, som förvaras i stora gemensamma logementer, och ett dussin så kallade kronohäkten, utom att ett fängelse efter Auburnska systemet, d. v. s. med afstängning under nätterna i s. k. nattceller men med gemensamt arbete under dagarne, för närvarande är under uppförande på Nya Varvet vid Göteborg. Det är svårt att beräkna några värden å straffängelserna, hvilka till större delen äro gamla och för helt andra ändamål afsedda byggnader, och som högst illa motsvara sin närvarande bestämmelse, efter som kommunikationen

mellan fångarne dag och natt är oafbruten. Man har därför varit betänkt på inrättandet af nattceller äfven i dem, och vi tro oss veta att anslag oförtöfvadt kommer att begäras till nödig ombyggnad af straff- och arbetsfängelset vid Långholmen, der fångpersonalen för närvarande uppgår till icke mycket mindre än ett tusental. Om nu också samtliga straffängelserna för manliga förbrytare förses med nattceller samt dess utom sättas i ett sådant skick att disciplinen under dagen kan nödtorftigt upprätthållas, och räntan på anläggningskostnaden för alla rikets straffinstitutioner skulle med nödiga afskrifningar uppgå till 500,000 rdr, så vore två millioner den årliga budgeten som anslås åt försvaret mot samhällets inre fiender.

Är denna summa för hög? Visserligen, om det endast är fråga om ett personförsvaret, om åtgärder att sätta förbrytaren ur stånd att göra direkt skada, men icke om det gäller hans uppfostran och återgifvande åt samhället såsom en god och nyttig medborgare. Något högre mål än det förenämnda satte icke den forna lagstiftningen för sig, och man hör ännu någon gång sägas att det fordras mycken filantropisk öfverspändhet till att tro på möjligheten af förbrytares förbättring. Saken är emellertid icke så förtviflad, och flertalet af

civiliserade stater har under de båda sista årtiondena gjort erfarenheter af motsatt beskaffenhet samt efter dem ombildat sitt fängelseväsende. Det är eget hvad vår allmänhet, som eljest är så tillgänglig för nya idéer, synes vara obekant med hithörande ämnen; det är endast af de offentliga myndigheterna samt af en eller två fackmän som vi få höra talas om »irländska systemet», *ticket-of-leave-men*, förbrytarekolonier, skyddssällskaper för befriade fångar, disciplinklasser inom fångelserna o. s. v. Man får någon föreställning derom i de meranämnda arbetena af justitierådet Olivecrona och kapten v. Mentzer, äfven som i kongl. maj:ts proposition till 1871 års riksdag rörande anslag till Nya Varfvets användande såsom straff- och arbetsfängelse; äfven i hr Naumanns juridiska tidskrift hafva förekommit läsvärda artiklar i detta ämne. Men saken har icke ingått i det allmänna tänkesättet, icke utgjort föremål för den periodiska litteraturens behandling. Vi skola i det följande söka gifva våra läsare ett ungefärligt begrepp om hvad den främmande rörelsen menar, men först skola vi kasta en hastig blick på förhållandena inom vårt eget samhälle.

Angående verkställigheten af ådömdt fängelse stadgas i nu gällande förordningar, att den som är dömd till straffarbete på två år eller kortare tid skall, *der så ske kan*, under strafftiden hållas i enrum eller så kallad cell; lika så skall fängelse å fästning eller tukthus, äfven som enkelt fängelse med eller utan arbete, ehvad straffet är ådömdt omedelbart eller såsom förvandlingsstraff i stället för ådömda böter, verkställas, *så vidt ske kan*, i enrum, på det sätt att fången är afstängd från beröringen med sina medfångar, utan rätt att mottaga besök af personer utom fångelset annat än af närmaste anförvanter, hvartill styresmannen bestämmer lämplig tid, samt af andra personer, så vida han dertill ger sin tillåtelse. Allt straffarbete som ådömes för längre tid än två år skall verkställas i gemensamt fängelse.

Det har bland sakkunnige varit starkt ifrågasatt, om fängelse i cell någonsin bör utan afbrott användas längre än ett års tid, emedan det på ett betänkligt sätt förslöar både själs- och kroppskrafterna. Så nyttig en tids isolering må anses vara för fångens väckande till efter-

tanke och ånger, så angeläget är det att det icke utsträckes längre än det gagnar, och den tid torde icke vara aflägsen då fångens behandling, vare sig i sträng afslutenhet eller i enrum endast under nätterna, hvilket vid allt slags fängelse nu mera anses såsom en ovilkorlig nödvändighet, blifver beroende af fångelsestyrelsens pröfning efter sig företeende omständigheter. Deremot är det intet tvifvel om gemensambetsfängelsets ovilkorliga fördelighet. Finnes vid fångens inträde i dessa brottets och lasternas drifhus någon bättre känsla lemnad kvar, någon fasa för ondskan, något uppsåt till bättring, så fordras det en engels renhet och en öfvermenskelig viljekraft dertill att icke hvarje bättre rörelse skall inom kort förqväfas. Ve den yngling som en gång af öfvervilning eller oförstånd begått en förbrytelse, i följd af hvilken han inkastas i dessa onskans härdar, öfver hvilka man med skäl kunde sätta inskriften öfver Dantes Helvete: »Lemneh allt hopp ute, I som här inträden!» Det alstras i dessa stora logement, som dag och natt inrymma 100, ända till 140 menskliga varelser, en luft af kroppslig och andlig förskämning som trotsar alla rensningsförsök; det herskar en syndens förfärliga disciplin, som inom kort förqväfver alla goda föresatser, alla hellosamma vanor. Under nattens mörker är tillståndet i synnerhet förfärligt; onaturliga laster hafva fritt spelrum, »brottets skola» är ingen tom liknelse, och vakterna våga icke gå in, säkra att träffas af en mordisk hand, utan att banemannen någonsin skulle kunna upptäckas.

Utsigten att dömas till straffarbete i gemensambetsfängelse borde i sanning vara afskräckande för hvarje brottsling som ej är alldeles förderfvad, om han nemligen hade en klar föreställning om hvad som väntar honom; men det fins ingen varnande röst, ty hos dem som efter lång vistelse der utträda är oftast sedlighetskänslan förslappad, och en andlig skorpa har bildat sig omkring deras sinne, som gör dem känslolösa för fasorna af hvad de upplevat derinne. Det är icke ovanligt att gamla brottslingar inför domstolen ställa sig värre än de äro, för att undgå det fruktade ensamhetsfängelset, och det har förekommit att en fånge som blifvit dömd till två års cell öfverfallit någon af nämnden, för att

blifva dömd till en längre strafftid, som skulle få aftjenas i gemensamhetsfångelse.

Kan det under sådana omständigheter förundra någon att återfallen till brott äro så talrika, att tusental af varelser, begåfvade med förnuft och en odödlig ande, icke synas hafva någon annan bestämmelse för sitt jordiska lif än att det ena året efter det andra instängas i burar, liksom vilda djur, för att sättas ur stånd att ofreda och skada sina medmenniskor? Snarare borde man förvåna sig öfver motsatsen, öfver möjligheten för någon enda att återvända ur detta det förlorade hoppets rike. Och ändå är det ej så sällan brottslingar, efter utståndet flere års gemensamhetsfångelse, anmälas till efterskänkning af det öfriga. Lifstidsfängelsets förkortning i nådeväg, hvartill lagen lemnar utväg och som icke är någon sällsynthet, bevisar att menniskonaturen har en elasticitet i det goda liksom i det onda och vederlägger talet om absolut oförbätterlighet. När under de mest ogynsamma omständigheter dock förbättring i enskilda fall visat sig möjlig, är det klart att utsigtorna dertill måste ökas, i samma mån som dessa omständigheter förbättras. Samhället bör därför icke sky förökade uppoffringar för sin fångvård, i fall fångarnes moraliska förbättring derigenom kan vinnas, och andra staters erfarenhet talar högt för denna möjlighet. De utgifter som göras för detta ändamål är långt ifrån förlorade: kan fångantalet nedsättas till hälften — och man behöver ej vara utopist för att hysa en sådan förhoppning — blir redan den omedelbara besparingen anseelig, men om hvarje fånge endast kostar samhället 200 rdr om året, antager han, återskänkt till samhället såsom en oförvitlig arbetare, ett värde som trotsar hvarje försök till beräkning i penningar.

Den reform i behandlingen af förbrytare som under ett tjugotal af år fortgått i andra länder har sitt upphof i England och var der en följd af rent ekonomiska förhållanden. Det är bekant att England fordom utsände sina brottslingar till kolonierna, sedan de genom en tids föregående undervisning vid Millbank's och andra fångelser blifvit förberedde för det lif som väntade dem i främmande verldsdelar. Efter ankomsten till straffkolonien kunde fångarne, om deras uppförande varit till-

fredsställande under den senare strafftiden, få ett säkerhetskort, *ticket of leave*, på grund hvaraf de kunde uttagas till tjänst hos de fria kolonisterna, under det de fortfarande stodo under polisens uppsigt, om de begingo någon ny förbrytelse, hade de förverkat sin frihet och måste i fängelse uttjena hela den återstående strafftiden. Efter hand som de till strafforter begagnade kolonierna fylles af utvandringen och förvandlades till ordnade samhällen, blef deportationen utdömd, såsom odräglig för den fria befolkningen, och 1853 återstod ingen mera straffkoloni än Vestra Australien. Frågan var då huru man skulle kunna använda brottslingar i hemlandet, och på samma gång som den ena parlamentskomitén efter den andra nedsattes, den ena myndigheten efter den andra anbefalades att afgifva utlåtanden, började man hemma använda det vilkorliga frigifnings- eller *ticket-of-leave*-systemet. De första försöken i det egentliga England voro icke lyckliga, men i spetsen för styrelsen öfver de irländska regeringsfångelserna stod den tiden en man som såg längre och klarare i saken än någon gjort på ett sekel, allt sedan John Howard för snart hundra år sedan skref sin berömda skrift om fångelserna i England och Wales samt några främmande länder. Sir Walter Crofton — ty detta är hans namn — begrep, hvad redan en och annan före honom börjat ana, att frihetsstraffet, så vidt det skall lända till förbättring, i sitt förlopp måste göras beroende af den straffades eget uppförande, att den fortskridande förbättringen också måste motsvaras af fortskridande lindringar i straffet, att fångens eget intresse i ett förbättradt uppförande måste göras klart för honom genom märkbara öfvergångar i disciplinen, af hvilka äfven det fria samhället bör hemta öfvertygelsen om förändringen i fångens sinnesart och fatta mod till att använda honom, samt ändtligen att den erkänt svåra öfvergången från fångelset till friheten måste i möjligaste måtto lättas för fången, om han skall kunna motstå det fria livets frestelser och bereda sig möjlighet att på ärligt sätt förtjena sin utkomst. Vi erinra om hvad vi i vår föregående uppsats kallade en hal is. Samhället skjuter förbrytaren under en viss, för hvarje kategori af brottslingar lika utstakad tid ifrån sig, och han

befinner sig sista dagen af sin fängelsetid i alldeles samma förhållande till samhället som den första. Det irländska systemet har en tanke äfven för hans framtid och har sålunda, med bortkastande utaf den sista öfverlevfan af kompensations teorien, gjort penitentiärväsendet företrädesvis till en uppfostringsangelägenhet.

Ingen ting kan vara läröräkare än den polemik som fördes mellan Walter Crofton och öfverste Jebb, det gamla systemets försvarare; vi hafva några af dessa skrifter framför oss. I synnerhet önskade vi att få hänvisa hvar och en som vill bilda sig en öfvertygelse i saken till Crofton's 1862 i London utgifna korta beskrifning öfver det irländska *Convict System*. Enligt det samma sonderfaller brottslingens behandling i fyra stadier. Vi antaga att en brottsling är dömd till sju års frihetsförlust, och att hans uppförande under hela strafftiden är godt. Han undergår då först ensamhetsfängelse uti Mountjoy Cellular Prison i staden Dublin, som aldrig åläggas längre än nio månader, men som med godt uppförande kan förkortas till åtta. Äfven detta har sina grader; det börjas med knapp diet och tvungen sysslolöshet, fortsättes med rikare kost men hårdt arbete, och slutar med mildare behandling i båda dessa afseenden samt med en omsorgsfull moralisk och industriel undervisning. Det andra stadiet består i gemensamt tvångsarbete i flere särskilda klasser, mellan hvilka hans flyttning beror på erhållna s. k. *marks* eller betygsmärken. Detta stadium utgöres vanligen i Cork och kan under de bästa omständigheter af den till 7 år dömd genomgås på 3 år 4 månader. Hvarje högre klass medför ökade fördelar och frihet framför de lägre. I det tredje stadiet, som kallas Intermediate Prison aflägga de fängdrägten, tråda i en friare beröring med arbetsgivare och disponera en större andel af sin dagspenning. Denna del af strafftiden genomgås under ofvannämnda vilkor på 1 år 9 månader, i Smithfield vid Dublin eller på Lush Common, några mil från Dublin, der fångarne, utan väpnad bevakning, sysselsättas med odlingsarbeten och bo i flyttbara jernbaracker, hvar och en beräknad för 40 fångar med en afdelning för två tjenstemän. Marksystemet är här icke vidare i användning:

fången får se att man har förtroende till honom och väntar att han skall uppföra sig väl, säger Sir Walter; att rymma vore en lätt sak, men det förekommer högst sällan. Det intermediära fängelset, säger han, är en sil eller filtrum mellan straffanstalten och samhället: fängelseföreståndaren kan lätt urskilja hvilka fångar förtjena förord till benådning, och allmän heten får större förtroende för den fånge som med heder genomgått detta stadium, der han är jemförelsevis fri. Fjerde stadiet är den vilkorliga benådningen på arbetspass eller *ticket-of-leave*, hvarunder fången står under polisens uppsigt under en tid, motsvarande en tredjedel till en sjuandedel af hela den ådömda strafftiden, och efter hvars förlopp straffet är fullständigt förbi. Det säges i en af de berättelser som vi hafva för ögonen, att fångarnes uppförande i det intermediära fängelset » varit högst oklanderligt och fullt jemförligt med hvilken samling af fria arbetares som helst, som användas för liknande arbetsändamål.» Det är intressant att jemföra dessa officiella utlåtanden med de berättelser om uppror och våldshandlingar af straffångar som få år förut fylde hela England med förfäran.

I afseende på de praktiska följderna af införandet 1854 i Irland af detta system nämna vi här att fyra år derefter hade hela fångelser blifvit tomma, så att fångvårdsanslaget för Irland kunde nedsättas med P. st 50,000 eller 900,000 rdr om året; att ingen deporterades sedan 1854, ehuru mellan 1849 och det sistnämnda året deporterades 5,300 personer eller i medeltal 360 om året; att på de sex åren som följde efter inrättandet af intermediära fångelser befriades i Irland öfver 6000 *convicts*, under det att endast 10 procent af alla klasser från samtliga statens fångelser befriade brottslingar under samma tid till dem återvändt. För sådana erfarenheter kunde den öfriga världen icke sluta ögonen till; 1864 antogs systemet i England med några afvikelser för det intermediära stadiet, med den påföljd att endast 11,09 procent återföll, antalet beräknadt för hela detta rike. Englands fångelser drogo nu till sig samma uppmärksamhet som Cherry-Hill's, Sing-Sing's och Auburn's i Amerika på 1830-talet.

Den berömda juristen Mittermaier har för-

klarat att intet fängelsesystem i världen har i afseende på återfallen uppnått ett sådant resultat som det irländska; andra utmärkte rättslärd och fängelsekännare, signor Girdamo i Florens, Peri i Pianosa, Costi i Athen, Brugghen och Grevelink i Holland, hafva öppet anslutit sig till dess grundsatser. Likväl finna vi icke att de på något ställe utom England blifvit fullständigt genomförda: men redan den flyktigaste blick på hr v. Mentzers anteckningar öfver de utländska fängelser han besökt visar oss ett närmande till det irländska systemet, i det man inrättat klasser i öfverensstämmelse med dess andra stadium, mellan hvilka fångarne flyttas i mon af förtjenst. Öfver allt omgifvas derjemte fängelserna af patronatsföreningar, som under strafftiden lära känna fångarnes anlag och uppförande, i afsigt att efter frigifvandet sörja för deras anställning. Vid fängelsekongressen i London denna sommar uppgafs att det nu mera i England fins 34 sådana föreningar, hvilka under det sist förflutna året tagit vård om 5,000 befriade fångar. Till fördel för det irländska systemet måste vi ytterligare tillägga, att vid dess införande 1854 uti Irland fans der ännu intet frivilligt sällskap för fångvård, så att det från början var helt och hållet anvisadt på sina egna inneboende förtjenster. Nu finnas äfven der sådana välgörande föreningar, som med framgång understödja dess helsosamma verkningar.

Uppställer någon nu den frågan, huru vida anledningar finnas att den svenska brottslingen skulle mindre än den irländska tåla en mild behandling eller visa sig värdig återskänken af samhällets förtroende under i öfrigt lika omständigheter, så måste hvar och en som sett båda slagen der till ovilkorligen svara nej. Svensken är af naturen icke underlägsen irländaren i själs-gåfvor, men i regeln honom ojemförligt öfverlägsen i uppfostran, och det fins således alla skäl för att antaga, att hvad som lyckats på det ena stället väl icke borde vara hopplöst på det andra. Att det hittills ofta slagit illa ut, när någon försökt att i vårt land använda i arbete personer som flere gånger undergått straffängelse, är oss ingalunda obekant, och författaren till dessa uppsatser saknar icke personlig erfarenhet i ämnet; han har såsom jordbrukare mer än en gång gifvit selsättning åt befriade straffångar och haft

tillfälle att göra bekantskap med mer än ett slag af karakterer. Den erfarenhet han på detta sätt förvärfvat gifver vid handen, att ehuru ofullständig än den sinnesförändring är som åstadkommes genom några års undergången straffängelse t. ex. för tjufnad, så skulle faran för att mottaga sådana personer i ens tjänst vara ringa nog, om icke lagen omgäfvade dem med en vanära och en misstro, som i de arbetande klassernas ögon stämpla dem såsom pariahs. Uppfostrade personer, vande vid sjelftanke och sjelfpröfning, och genom sin mångsidigare erfarenhet af lifvet snarare böjde för mildhet i omdömen än den som tänkt, läst och sett mindre, hafva ingen svårighet att fatta förtroende till en sådan ått samhället återgifven persons sinnesförbättring, men för den okunnigare och mindre reflekterande är och blir den som en gång stulit en tjuv för hela sitt lif, utan att någon ånger eller menisklig förlåtelse kan utplåna förbannelsen. Det är därför nästan omöjligt att använda frigifna förbrytare i sällskap med andra arbetare, och bäst att gifva dem sjelfständiga ackord på odling, uppläggning af kallmurar och bergsprängning, hvari de ofta äro mycket skicklige. Den misstro hvarmed en sådan olycklig betraktas af sina egna likar gör honom ofta otålig och drifver honom mer än något annat till brott. »Hvad är det värdt att jag försöker vara ärlig, när ingen menniska tror mig om annat än oärlighet?» frågade oss en gång en sådan man, hvilken, när en stöld händelsevis begicks i grannskapet, genast attackerades af kronobetjeningen, ehuru följden visade att han var oskyldig. »Det är ingen annan än du som gjort detta, din tjuvstryker», förklarade utan betänkande länsmanen, som infunnit sig för att anställa förhör, och samma människovänliga förmodan upprepades i korus af det tillströmmande arbetsfolket. Det var en hög grad af karaktersfasthet och tillförlitlighet hos denne man, som rikligt motsvarade det förtroende man satte till honom, men han hade ett våldsamt sinnelag, och under rusets inflytande, en svaghet hvilken han hade gemensam med mängden af sina olyckskamrater, blef han en tiger. Vid ett sådant tillfälle begick han en våldshandling som kostade honom förlusten af hans frihet för lifstiden. Vi hafva också lärt känna andra, fega, bedrägliga och skrymt-

aktiga, på hvilka den antagna ärlighetsmasken icke sutit länge qvar och för hvilka fängelset snart å nyo öppnat sina portar. Så mycket är emellertid säkert, att vi sällan hört talas om otacksamhet mot dem som visat någon godhet eller förtroende mot en af dessa olycklige, men så mycket oftare om stölder och andra missdåd mot sådana som bemött dem med en i ögonen fallande misstro.

Detta ligger i sjelfva menniskonaturen. Och dertill kommer att samhället genom sina författningar uppmuntrar de ouppfostrade till misstanke och ofördragsamhet. Om det för vår lagstiftning egna tillstånd som kallas »laga försvar» har blifvit så mycket taladt och skrivet, att vi här icke behöfva spilla många ord på detta ledsamma ämne. I stället för att på andra ställen hvar och en får njuta sin oskuld till godo, så länge han icke uppenbarligen förverkar den, tillhör det hos oss den fattige att med vitnen intyga att han ärligen försörjer sig; i annat fall är han »försvarslös» och skall enligt den kungliga förordningen af den 13 juli 1853 vara underkastad betydande inskränkningar i friheten att välja vistelseort, liksom han ovilkorligen står under tillsyningsmannens i församlingarna husbonderätt. Det första som fordras af en fånge, när han skall lösgifvas ur fängelset, är att han skall skaffa sig laga försvar, och stundom ålägges honom att uppfylla denna förbindelse från sjelfva fängelset. Att detta beskydd urartat till en tom och förderflig formalitet, och blifvit en industri, som fången i bland får köpa med 50 å 100 rdr., hafva vi antydtt i en föregående artikel: såsom en bevekande omständighet lära fångar ofta nog i sina nådeansökningar hos konungen omtala att de lyckats af sin arbetsförtjenst bespara en summa, tillräcklig att köpa den legala välgerningen af någon som har att sälja den. Tillsyningsmän öfver dem som sakna laga försvar skola finnas i hvarje socken, och uppdraget är onekligen det obehagligaste af alla kommunala förrättningar, mest derföre att så litet godt dermed kan åstadkommas. In-finner sig i distriktet en försvarslös stackare, är det ej underligt att tillsyningsmännen göra allt hvad de kunna för att bli af med honom igen; begår han ett brott så att han kan häktas, anse de det

vara en stor välgerning för socknen, och det lærer icke saknas exempel derpå att frestelser med afsigt blifvit stälda i hans väg, för att påskynda den lyckliga eventualiteten.

I slutet af samma författning föreskrives att, om den fånge som efter frigifvandet från fängelset återkommer till sin bestämmelseort icke eger nödig bostad eller det nödvändiga för sitt lifsuppehälle, skola tillsyningsmännen på stället söka att mot anvisadt arbete bereda honom det saknade, åtminstone för de första fjorton dagarne, och skall, om kostnad dermed är förenad medel dertill bestridas af det samhällets fattigvård. Det är klart att under sådana förhållanden måste den återvändande straff fången vara föga välkommen och betraktas hardt när som ett skadedjur. Hvad som ännu saknas är stora, i hela landet förgrenade sällskap för fångars bästa, som stå i förbindelse med fängelseauktoriteterna, lära känna brottslingarnes uppförande under strafftiden och äro färdiga att emottaga dem efter deras frigifvande. Det fins i de större städerna särskilda dameföreningar, hvilkas medlemmar om söndagarne besöka qvinliga fångar, för att läsa för dem och uppbygga dem med lärerika samtal, och det lærer, åtminstone i ett af länen nära huvudstaden, existera ett samfund som verkar närmare i öfverensstämmelse med de stora fängelsesällskapen på kontinenten och i England. Tiden är mogen för en sådan på allvar och i stort utöfvad människokärlek, och vi tvifla icke att vilja dertill skall finnas, om endast den allmänna uppmärksamheten blir väckt på dess nödvändighet.

Vi hafva ännu qvar en sida af vårt ämne, som icke är den minst viktiga, nemligen behandlingen af unga förbrytare, så att de må verkliga förbättras och icke, såsom nu ofta sker, alldeles förderivas derigenom att de sammanföras med gamla förhärdade brottslingar. Vi skola i en tredje och sista artikel upptaga denna sak till närmare betraktande, och vi få då tillfälle att visa huru regeringen tänkt sig en reform af vårt fängelseväsende i sammanhang med anläggningen af en ny straff- och arbetsanstalt, hvartill riksdagen i år och förlidet år på kongl. maj:ts förslag beviljat de erforderliga penningemedlen.

Liten bokrevy.

Smärre skrifter af G. Ljunggren 1. Lund, Gleerup, 1872. Pris 2 rdr.

De akademiska programmen komma sålunda inför den stora allmänhetens ögon, och det var därför en god tanke af förläggaren att i samling och i bokform utgifva några sådana tillfällighetsskrifter som beröra viktiga sidor af vår litteratur och i några punkter lemna ett skriftligt svar på vissa öppna frågor inom vår vittighet. Det synes oss att professor Ljunggrens båda uppsatser »Tegnér och Oehlenschläger», ur programmet till Lunds universitets andra sekularfest 1868, och »Tegnér's epilog vid magisterpromotionen 1820», ur programmet till 1871 års promotion, då de från 1820 kvarlevande mottogo jubelkransen, utgöra sådana aktstycken i vår litteraturhistoria. Man finner der icke så få nya fakta, om man letar i hop dem; några af dem äro af betydighet. Så torde få af våra läsare hafva någon kännedom om Tegnér's äldsta otryckta sånger och om hans sätt att arbeta, hvarom hr Ljunggren lemna oss värdefulla underrättelser. Man finner i dessa sånger ofta meterfel, »språket i dem är stundom vårdslöst behandladt, tonen i allmänhet dyster, meningen oklar och uttrycket öfverlastadt.» Med hvilken ihärdighet han under sina läroår arbetade på att klara tankarne och förädla deras uttryck, derpå meddelar oss författaren ett intressant exempel i historien om skaldestycket »Fridsröster», som under titel »Försönligheten, Ode» först inlemnades till Svenska akademien 1806 men icke erhöll något pris. Det insändes å nyo 1808, omarbetadt och sammandraget från 26 strofer till 21, med begäran om akademiens omdöme, i fall intet pris skulle erhållas. Belöningen uteblef också denna gång, men det begärda utlåtandet blef troligen gifvet till hans »upplysning och rättelse», ty stycket, sådant det förekommer i hans samlade arbeten, är ytterligare omarbetadt och sammandraget till 13 strofer. Lika så erfara vi ett och annat nytt om tillkomsten och prisbelöningen, af det stora skaldestycket Svea samt om Tegnér's första bekantskap med Oehlenschläger, hvilken enligt den senares anteckningar synes hafva varit många år äldre än af Kahl blifvit uppgifvet i

den bekanta skriften »Tegnér och hans Samtida».

Viktigare än dessa enskildheter är den litterära rättvisa som författaren med full framgång sökt att öfva mellan Tegnér och Oehlenschläger å ena sidan samt mellan Tegnér och fosforisterna å den andra. Van, såsom den nu levande generationen är, vid Runebergs och Malmströms kyska formstränghet, som aldrig tillåter sig en poetisk flärd, en sökt bild eller en på den poetiska tanken pålagd söndagsgranlåt, undrar den icke så litet att dess föregångare voro så villige att taga för ädel metall hvad som var en skickligt anbragt förgyllning, och när man första gången läser Heibergs fyndiga kritik, blir man icke så litet förbluffad öfver alla de synder man vid denna mästars hand på en gång upptäcker hos Frithiofs sångare. Utan att på något sätt nedsätta Oehlenschläger, har professor Ljunggren genom sin allmänna framställning af den danska skaldens poetiska personlighet, och särskildt genom kritiken af Helge, visat huru obehörigt det påståendet är, att Tegnér tagit sin förnämsta ingivelse från denne. Tegnér's äkta svenskhet både i förtjenster och fel framstår uti dessa uppsatser så klart som man någonsin kan önska; man ser tydligt huru hans skaldskap utvecklade sig från de första försöken i lärodiktens manér, genom den fosterländska dityramben, som värdigt svarade mot den stora patriotiska hänförelsen under seklets andra årtionde, till den allt klarare uppfattningen af nordens folklynn, hvilken han i Frithiofs saga lagt på en fornnordisk förgrund. Vi säga icke dermed att det gammalnordiska elementet är undertryckt eller ens undanskjutet: det framträder just så som det borde och kunde framträda på 1820-talet. En transskription af en nordisk saga nu för tiden skulle till innehåll, form och ton skilja sig ungefär lika mycket från Frithiofs Saga som Josephsons melodi till Rings Drapa från Crusells. Men icke ens den mest fulländade omdiktning af det slag, som kunde tillfredsställa våra tiders fordran på fornnordisk kostum, skulle anslå hela den bildade världen på samma sätt som Frithiof. Det är eget nog att Frithiofs Saga funnit sina varmaste be-

undrare i Tyskland, som nyssförut, hade öfverströmmat oss med sin egen nya medeltidsposesi; det är ett vackert erkännande af den nordiska skaldetankens större klarhet med icke mindre djup, af guldsanden på den genomskinliga flodens botten.

Mot nya skolan har hr Ljunggren varit fullkomligt billig, och ehuru hans egen verldsåskådning är en väsentligt annan, är hans uppsats om »Det nyromantiska i sagospelet Lycksalighetens Ö», ur ett akademiskt program vid en professorsinstallation, ett mönster af litterär pietet. En annan uppsats, om »Det moraliska elementet i Heibergs komik», har varit offentliggjord redan 1864 i Nordisk Universitetstidskrift och kan därför här förbigås. Sist följer en liten, så vidt det är oss bekant, hittills outgifven afhandling, kallad »Natur-sinnet i Folkvisan», som synes oss framför allt anmärkningsvärd genom sin stora enkelhet; det fins icke ett enda ord som är öfverflödigt för att visa hvad författaren åsyftat, och der saknas icke heller ett enda för att göra fullt tydligt hvad han menat.

Om auktoritet och sjelfständighet. Tvenne föreläsningar hållna i Upsala vårterminen 1872. Af Pontus Wikner. Upsala, Es. Edqvist. Pris 75 öre.

Hvem tillhör Du? Skolpredikan af Pontus Wikner. Upsala, Es. Edqvist 1872. Pris 50 öre.

Vi skulle begå en oredlighet mot oss sjelfva och våra läsare, om vi icke erkände att hr Wikners senaste filosofiska skrifter icke synts oss hålla hvad de första lofvade. Vi hafva nyligen, såsom vi hoppas, gjort full rättvisa åt hans förmåga såsom andlig talare, men detta är ett annat kapitel, och de båda små böcker som i detta ögonblick ligga framför oss äro en stark exemplifikation af den evangeliska sanningen att ingen kan på en gång tjena två herrar. Deras författare har, allt sedan han först uppträdde i en litterär tidskrift med den undersökningen huru vida man kan veta något om Gud, blifvit mer och mer teosof, utan att därför vilja uppgifva något af den logiska virtuositet med hvilken han älskar att röra sig, och han har i denna mystiska sinnesriktning nu mera kommit så långt, att om man springer öfver vissa långdragna begreppsbestämningar, skulle man tro sig hafva en modern omskrifning af Taulerus eller mäster Eckhart framför sig.

Det är i båda de föreliggande skrifterna samma grundtanke och nästan samma tankegång: vi äro Guds egendom, och vi måste för att komma till rätta, för att uppnå den sanna sjelfständigheten, erkänna oss såsom sådan. »Den som ger sig sjelf åt Gud, han vinner i denna sjelfmeddelelse den största sjelfständighet. Ty den högsta sjelfständighet består för hvar och en deri att vara riktigt sig sjelf, och hvarje människas sanna sjelf är evigt Guds tillhörighet, och hon blifver aldrig riktigt sig sjelf förr än hon frivilligt gifver sig sjelf och dymedelst ställer sig på sin rätta plats. Intill dess är hennes vareelse splittrad, och om ock i splittringen ligger mycken skenbar sjelfständighet, efter deri ligger mycken styrka, så är dock splittringen i det hela ett tillstånd af vanmakt i jembörelse med den samstämmighetens och harmoniens styrka som man var ämnad till.»

Öfverlåtelsen åt Gud sker genom att erkänna hans auktoritet, hvilken i grunden är orsaken till sjelfva tankelagarnes giltighet. Men huru igenfinnes denna auktoritet, så att vissheten blir något annat än ett helt och hållet subjektift försanthållande, en lek af känslan och fantasien, som så ofta bedrager? Den menliga auktoriteten är en bedräglig grund att bygga absolut visshet uppå, och författaren erkänner sjelf att de stora gudomliga utsagornas öfverlemning uti bibeln är »förmedlad genom syndiga människor, som i mycket kunna misstaga sig.» Följaktligen kan man i afseende på de bibliska utsagornas sanning icke vinna en högre grad af öfvertygelse än om alla andra menliga vetenskaper, som icke äro mäktiga af en fullständig demonstration, och »till det sista stadiet af deras giltighet kommer jag icke förr än jag genom egen erfarenhet funnit att de äfven för mig kunna blifva det adequata uttrycket för min själs öfverlemnande åt Gud.» Det är således den subjektiva öfvertygelsen, den personliga erfarenheten af de religiösa sanningarnes giltighet, hvilken jag erhåller genom att »lefva dem«, som är deras yttersta stöd. Men huru vet jag att jag har denna erfarenhet, att jag verkligen lefver dem, och att icke både »öfvertygelse» och »erfarenhet» äro ett sjelfbedrägeri? Det är den praktiska frågan. »Att i hvarje moment af sitt lif med visshet erkänna Gudsåsom den från hvilken sjelfständigheten i detta

lif kommer, och hvilken hon således innerst tillhör, det är att helt och hållet gifva sig sjelf åt Gud, och deri består således det väsentliga Jagets sjelfständighet.» Men det sanna Jaget är inom ändlighetens gränser inneslutet i det empiriska Jaget, och den sanna sjelfständigheten för detta empiriska Jaget »kan således icke bestå i något annat än att, så långt sig göra låter, ställa sig på det väsentliga Jagets ståndpunkt, i att med visshet öfverläta sig sjelf åt Gud.» Författaren säger sjelf ytterligare att detta *icke kan ske i alla afseenden*, men förmenar likväl att i det empiriska Jagets »innersta kärna kan dock detta vissa öfverlätande åt Gud alltid vara för handen.» Men då återkommer man alltid till frågan om normen för denna visshet, och det hjälper icke att författaren i slutet uppdrager en målning af den *konungsliga sjelfständigheten*, hvartill samtliga stoikerna fått släppa till färgerna; man vet ännu icke när man bortlägger boken, huru man skall komma till denna mycket omtalade visshet annat än genom det fullständiga försjunkande i gudomen som är sjelfva grundtanken i medeltidens mystik.

Hr Wikner har ett varmt religiöst sinne, ett stort välde öfver språket, en värme och en värtalighet som kunde blifva af verklig nytta, om han ville en gång lägga ifrån sig de logiska styltorna och med allvar blifva en enkel kristlig uppbyggelsealare. Den dialektiska styldansen uppbygger ingen, och den förer icke heller spekulationen framåt; — den står här såsom ett *hors d'oeuvre*, som endast kan blifva skadligt, då det icke gör någon nytta.

Smärre uppsatser af Henry Thomas Buckle, jemte en lefnadsteckning öfver författaren. Öfversättning af O. W. Ålund. Stockholm. L. J. Hiertas Förlagsexpedition 1872. Pris 1 rdr 50 öre.

I ett ögonblick då *Buckle's Civilisationens historia* utgör föremål för en sträng kritik i en af våra tidskrifter, som ännu icke är slutad, kommer denna lilla bok ganska väl till pass såsom en utförlig bekännelse om honom sjelf i några ämnen, hvilka han i sitt stora arbete lemnat jemförelsevis å sido. Inom den tränga ramen af en *essay*, författad af Fraser's Magazine öfver John Stuart Mill's bekanta bok om friheten, och en liten föreläsning inför

Royal Institution, om kvinnornas inflytande på vetenskapens framsteg, rymmes mycket som karakteriserar Buckle's personlighet på ett bättre och, vi tillägga det, ljusare sätt än den öfverväldigande massa af böcker, till en del af ganska tvifvelaktigt värde, hvilkas innehåll han ville sammansmälta till en hel skildring af civilisationen. Hans försvar för den enskildes handlings-, tanke- och yttrandefrihet, ända ut till den gräns inom hvilken samhällets väl icke lider någon skada, är varmhjertadt och klarsynt, och vi tro att han har rätt, då han icke inrymmer någon myndighet rättigheten att inskränka denna frihet till förment fördel för individen sjelf. Han anförer såsom exempel odödlighetstron, hvilken han anser icke kunna förnekas af någon som icke med Berkeley förnekar den materiella världens verklighet, men han vill icke att någon skall förmenas på den anständiga diskussionens mark offentligen bekämpa denna tro, ty han säger att förtigandet af sådana inkast som kunna framställas mot de stora sanningarna tillbakahåller forskningen och undanrycker dessa sanningar några af deras bästa stöd. Om den allmänna meningens tyranni i afseende på plägseder och lefnadssätt, samt det tyranni som vanan i detta afseende utöfvar i de bildade samhällena, har han några högst tänkvärda sidor. Hela tonen i det lilla föredraget om kvinnornas inflytande på vetenskapernas utveckling talar mot den föreställningen att han skulle hafva varit en torr, sjelfvisk, uppblåst och fantasilös människa. Han erkänner att ingen enskild qvinna frambragt något intellektuellt storverk, men han påstår att kvinnornas kollektiva inflytande på tankens förädling och fantasiens riktande åt värdiga håll varit så mycket mäktigare som det varit oafbrutet. Det qvinliga sättet att tänka är deduktift; mannen samlar mödosamt sina sakuppgifter och drager ur dem på induktionens väg sina slutsatser. Men andens mest betydande storverk, Newton's upptäckt af tyngdlagen, Goethe's af den organiska metamorfosen, Hauy's af kristallisationslagarne o. s. v. äro deduktiva. När man läser denna afhandling, tror man gerna på den anonyma lefnadstecknarens berättelse om den varma kärlek som Buckle skall hafva burit för sin moder.

Lyrisk. Upsala. Akademiska Bokhandeln 1872.
Pris 1 rdr.

Ett prydligt utstyrdt duodeshäfte, med ytterst välsvarfva poesistumpar, ett felfritt språk, oklanderlig rytmik samt då och då denna lilla sinnrikhet som gör dikten värd att skrivas på parfymradt papper och inläggas i en agatdosa. Ämnet är naturligtvis kärleken, han och ingen annan, och författaren har välvilligt tillkännagifvit det genom sitt motto ur Goethe: »Liebe sey vor allen Dingen unser Thema wenn wir singen». Skalden, ifall han så skall kallas, har Upsalaskolans alla formella förtjenster men sjunker under dess medelniveau af tankerikedom. När man ser dessa till yttre och inre skick lika sirliga diktsamlingar, hvilkas innehåll, någon sententiös liten tankevändning och någon nymodig elzeviransk bokstaf afräknad, man så väl kände förut, undrar man just huru någon kan vilja göra sig besvär att tänka, känna och skriva dem, då verlden har så mycket behof af nya tankar, starka känslor, och det återstår så mycket nyttigt arbete att förätta.

Grekiske och romerske författare i svensk öfversättning. 10. Platon. Valda skrifter. 2. Staten. Öfversättning af Magnus Dalsjö. Stockholm L. J. Hiertas förlagsexpedition 1872. Pris 4 rdr.

När förra delen af denna öfversättning utkom, yttrade vi oss så utförligt om betydelsen af en svensk öfversättning af Plato (årg. 1871 n:o 11, s. 166) att vi nu icke dervid hafva något att tillägga. Staten eller Republiken, såsom den vanligen blifvit kallad, är ett af den grekiska mästarrens mognaste och mest fulländade arbeten, mindre skimrande af dessa sköna hänförande detaljer, som i hans öfriga skrifter stundom öppna sig såsom ett romantiskt landskap, än en praktfull stad, med sina stolta tinnar och torn, sina stilfulla pelargångar och loggier, endast då och då afbrutna af små välordnade lustparker. En anmälare uti en af de dagliga tidningarna har anmärkt att öfversättningen af detta arbete kom så särdeles väl till pass just nu, då efter hans förmenande så många politiska frågor stå på dagordningen. Om Plato sjelf kunde från sin empyré erfara detta åpropos, skulle han knappast finna det smickrande. Han skref sitt arbete icke såsom utkast till en ny statsform, utan

snarare såsom en högsta norm för det sedliga ideal, framställd under formen af ett idealiskt samhälle. Vi hafva dertill i »Staten» den fullständigaste sammanfattningen af Platos etiska och psykologiska system. Dygden är själens helsa, lasten är själens sjukdom: frågan är den, huru människan genom att utvidga förnuftets herravälde skall kunna lösa sig från »den myckna trældom hvaraf hennes ande är bräddfull». (Staten IX. St. p. 577). Detta sker å ena sidan genom uppfostran, å den andra genom en lagstiftning som förmår att från kropp och själ afhålla besmittande och förstörande inflytelser. Det förra ämnet afhandlas i Staten, det senare i verket om Lagarne. Men visserligen blir icke derföre framträdandet af denna svenska öfversättning just nu mindre tidsenlig; frågorna om det högsta goda, om andens renhet, om ett harmoniskt förhållande mellan de tre platoniska viljekrafterna hos själen, egennyttan, den högre viljekraften och förnuftet, om själens odödlighet och utsigten till sällhet eller osalighet i ett kommande lif, hvilka på ett så hänförande sätt upptagas i slutet af arbetet — dessa frågor stå i alla tider på den odlade mensklighetens dagordning.

Öfversättningens trogna och redbara beskaffenhet har under arbetets fortgång icke förnekat sig. Hvad som i det nu ifrågasvarande arbetet gör en icke ringa svårighet är de många tekniska termerna och de täta afbrotten af underordnade interlokutorer, hvilka senare i trycket borde på ett eller annat sätt utmärkas från den sammanhängande framställningen, äfven som de citationer ur skalderna som icke sällan förekomma lämpligen kunde tryckas med en mindre stilsort.

Handlingar rörande Sveriges historia. På Kongl. Majts nädiga befallning med understöd af statsmedel i tryck utgifna af Kongl. Riksarkivet. Andra serien II. Kyrkoordningar och förslag dertill före 1686. Första afdelningen. Stockholm 1872. P. A. Norstedt et Söner. Pris 5 rdr.

Då vi icke förut haft tillfälle att omnämna första serien af detta betydande arbete, böra vi upplysa att den i fem afdelningar, som till samman kosta 15 rdr 50 öre, innehåller konung Gustaf I:s registratur; i första afdelningen af andra

serien åter upptagas lagförslag i Carl IX:s tid. Man kan af denna enkla innehållsförteckning göra sig en föreställning om arbetets vikt för vår inre historia. Icke mindre betydelsefullt är innehållet af föreliggande del, som upptager 1571 års kyrkoordning, visserligen förut tryckt men ytterst sällsynt och väl värd att å nyo utgifvas, samt de förut otryckta »*Nova ordinantia Ecclesiastica* af 1575, efter flere handskrifter i Riksarkivet, och ett *Förslag till Kyrkoordning från konung Gustaf II Adolfs regeringstid*, från 1618 eller 1619, uppsatt på presterskapets begäran i form af en kunglig förordning men icke af konungen antaget, efter en handskrift i den med Upsala universitetsbibliotek införlifvade Nordiska samlingen. Utgifningen är besörjd af förste amanuensen i Riksarkivet dr O. von Feilitzen, och chefen för Riksarkivet har i ett kort men högst läsvärdt förord icke allenast redogjort för sjelfva det litterära af arbetet utan derjemte lemnat en särdeles klar översigt af de kyrkliga angelägenheternas behandling i vårt fädernesland under det viktiga århundrade som följde på införandet af reformationen. I ett följande band skola intagas de lagförslag angående svenska kyrkan, som tillkommo under 17:de seklet, före antagandet af 1686 års kyrkolag. Det är en mycket lycklig tanke att utgifva dessa handlingar just nu, medan en omarbetning af samma lag står på dagordningen, och vi önska därför rätt mycket att detta band må hinna att utkomma, innan det väntade nya kyrkolagsförslaget kommer under riksdagens och kyrkomötets behandling. Huru viktigt det är för lagstiftarne på detta område att göra sig väl bekanta med föregående lagförslag, skall ett enda exempel vara tillräckligt att upplysa. Under riksdagens behandling af dissenterlagen och de särskilda förslag som varit tid efter annan väckta om införande af civiläkenskapet har man, äfven af dem som borde veta något till sig i ämnet, hört förkunnas att då äktenskapet är en »religiös handling», måste dess afslutande *eo ipso* vara en kyrklig handling. Det kan därför vara viktigt att se huru saken blifvit betraktad af kyrkan sjelf. I 1571 års kyrkoordning heter det: »Efter som mycket tvifvelsmål och tråtor pläga komma af de fästningar (äktenskapsafslutningar) som bönder göra, skola

de förmanas att de hafva sådana deras fästningar föredrag (låta dermed anstå) och låta presterna dermed betemma. Och efter det mestadels så hafver sig med dem, att de icke heller någon rätt form eller sätt till fästning veta eller bruka kunna, skall denna deras fästning eller trolofning icke hindra laga fästning, som presten bör göra.» Samma råd — ty det är ett sådant och icke någon ovilkorligt bindande föreskrift — upprepas ordagrant i det kyrkolagsförslag under Gustaf Adolfs regering som blifvit på presterskapets egna vägnar uppgjort, med tillägg att sådan trolofning, d. v. s. vigseln, »bör ordentligen ske i kyrkan, i synnerhet på landsbygden, i kyrkoherdens närvaro, som tillförene bör förveta (förvissa) sig om samma trolofven och ransaka hvar något hinder är på färde eller icke.» Det var således för formens skull, sedan den gamla i landslagen föreskrifna formeln, med hvilken giftomannen gaf qvinnan till äkta, hade råkat i förgätenhet, men icke för den sakramentala helgden, hvilken vår kyrka aldrig erkänt, som man fann det önskvärdt att presten, den enda uppfostrade och i laga former bevandrade man som då fans på landsbygden, skulle gifva qvinnor i äktenskap, emedan det visat sig att giftermål som blifvit bekräftade af »bönder» varit underkastade tvifvelsmål och föranledt tvister om sin borgerliga giltighet.

Pedagogik för folkskolan och hemmet. Aforismer af Dr L. Kellner: På svenska utgifven och bearbetad af Dr O. Kyhlberg, folkskoleinspektör i Norrköping. Stockholm A. L. Norman. 1872. Pris 1: 60.

Denna bok kunde lämpligare kallas för aforismer eller strödda tankar om uppfostran i skolan och hemmet, ty någon formlig pedagogik är hon dess bättre icke. Vi säga detta utan all missaktning för metodiker och läroböcker i undervisningskonsten, hvilka förmodligen alltid skola blifva nödvändiga för den trängre klass af personer som gjort uppfostran till sitt yrke. Men för mängden af lärare och lärarinnor, och i synnerhet för föräldrar, är det mycket välgörande att tid efter annan få läsa några nya och friska tankar i ämnet, som utan att uppställa några pedantiska regler tilltala deras sinne, utvidga deras erfarenhet och lifva deras

håg till egen undersökning. Detta arbete har kanske sitt förnämsta värde såsom en väckelse till sjelftanke, och ingen uppmärksam läsare skall behöfva bortlägga det utan vinst, äfven om han i ett eller annat skulle vara af något olika tankar med författaren.

I synnerhet skall folkskoleläraren deri finna mycket att tänka öfver, ty de flesta af de frågor som i första hand tränga sig på honom äro här, om också icke vidlyftigt afhandlade, åtminstone berörda på vägledande sätt. Han finner många goda vinkar i afseende på den riktiga uppfattningen af sin medborgerliga ställning, månget vänligt råd i afseende på yttre uppförande, samt en och annan verkligt värdefull varning för de klippor han har att undvika, och hvilka man i allmänhet torde underskatta. Det är ingen lätt sak för honom att tänka tillräckligt högt om sitt kall, utan att tänka för högt om sig sjelf och sina anspråk, eller att, i en omgifning som i allmänhet är honom underlägsen uti en viss formel hyfsning, motstå frestelsen att upphäfva sig till opinionsledare och politisk agitator, helst så många vilja begagna honom för detta ändamål. Ofullständigt uppfostrad som han i de flesta fall är, och med en mycket begränsad erfarenhet af världen, kommer han lätt på den falska föreställningen att söka källan till den aktning han vill ingifva sina elever uti en viss yttre hållning och antagna manér. »Dina barn kunna dig snart utan till», varnar författaren. »Du må ställa dig huru du vill; du må vara den fullkomligaste skådespelare; dina skolbarn skola titta bakom kulisserna in i ditt hjerta, och märka snart om du älskar dem och ditt kall.» Han är mycket frestad att lära ut allt hvad han vet; han får här lära sig nödvändigheten att begränsa sig, o. s. v.

Om valet af läsning för barn och ungdom yttras den riktiga tanken, att en god ungdomskrift afviken bör kunna intressera de äldre. Barnets sinne finner mindre behag i pjoller än någon föreställer sig, och det har en liflig känsla af det som är ädelt, enkelt till form och innehåll. Derföre äro riktigt goda öfversättningar af de antika författarne, t. ex. Homerus och de grekiska tragikerna, en ypperlig ungdomsläsning; Runebergs dikter skulle vi kalla

oöfverträffliga. Men äfven den som umgås med barn behöfver oupphörligt fylla sitt sinne genom en utvald läsning, och med rätta erinrar författaren om nödvändigheten för dem som vilja utöfva lärarkallet att hafva ständig tillgång till de bästa författares arbeten.

Med rätta varnar han också för öfverdrift i det kvantitativa af religionsundervisningen och mycken dithörande utanläsning, ehuru mycket han ifrar för en religiös anda i hela undervisningen. Till någon pietistisk ensidighet har han, så vidt vi kunnat märka, icke gjort sig skyldig, ehuru upplysningen i en not att den utmärkte pedagogen Dinter var »rationalist» gerna kunde hafva varit borta.

Vi känna icke originalet, men om vi icke misstaga oss har den svenska bearbetaren med takt och urskilning i viss mon dämpat den öfverflödande tyska hjertligheten, hviken i arbeten såsom detta icke sällan yttras med en bredd och ett patos som för det nyktrare svenska sinnet äro mindre tilltalande.

Atlas öfver Skandinavien Däggdjur. (Text och plancher i stort 4:o.) Stockholm, E. Girons förlag 1872. Pris 2: 50, häftet å 4 plancher och ett halft ark text. (Hela arbetet är beräknadt att utgöra 6 häften med 24 plancher och omkring 3 ark text.)

Betydelsen af detta verk ligger i den trohet hvarmed afbildningarna äro utförda efter så väl levande djur som de zoologiska samlingarna i riket, hvilken i intet äldre likartadt arbete förut varit uppnådd, och den sällsynta fulländning hvarmed bilderna, tecknade under vetenskapsmäns uppsigt af skickliga artister, blifvit utförda af hrr Schlachter & Seedorff. Det brukar heta i tidningarnas rekommendationer för vissa illustrerade julkalendrar, att de äro »en prydnad för divansbordet»; vi tro att man sväriligen skulle kunna ditlägga något vackrare än dessa läderlappar, näbbmöss, vargar, räfvar och björnar, som utgöra innehållet af de tre första häftena; sjelfva omslaget, föreställande ett nordiskt landskap med norrsken och karakteristiska djurfigurer, är ett artistiskt mästestycke. Om det är möjligt att göra studiet af den levande naturen inbjudande, måste det väl ske på detta sätt, genom att förena bildernas största vetenskapliga korrekthet med

det mest fulländade artistiska utförande. Texten, författad af hr A. E. Holmgren, är mycket kortfattad och inskränker sig hufvudsakligen till angifvande af arters och ordningars kännemärken, men denne framstående zoologiska skriftställares klara och uttrycksfulla framställningskraft förnekar sig icke, och texten kan derföre sägas utgöra ett värdigt komplement till planchererna.

Svensk-Engelsk Hand-Ordbok, utgifven af V. E. Öman. Örebro A. Bohlin 1872. Pris 5 rdr.

Engelskt konstruktions-lexikon för korrespondens, temaskrifning och konversation, med anmärkningar och jemförelser. Utgifvet af C. E. Morén. Örebro A. Bohlin 1872. Pris 6 rdr.

Det ligger icke i planen för denna tidsskrift att inlåta sig på speciel granskning af pedagogiska läroböcker, men dessa båda arbeten äro af den framstående förtjenst att vi ansett oss icke böra förbigå dem, och de fylla en lucka i vår handbokslitteratur, som alltför länge varit tom. Hr Öman har redan förut på detta område dokumenterat sig genom sin stora lärobok i engelska språket, och båda författarne hafva, enligt hvad förorden upplysa, haft biträde af utmärkta både engelska och svenska språkkännare. Den vältänkta typografiska anordningen ger förökad användbarhet åt dessa värdefulla hjälpredor för alla svenskar som behöfva förmåga att i tal eller skrift uttrycka sig korrekt och vackert på det engelska språket. Båda böckerna äro kartonnerade.

Gammalt och Nytt. Fyrstämriga sånger för mansröster. Samlade och utgifna af C. J. Leverth. Örebro, A. Bohlin 1872. Pris kartonnerad, 4: 50.

Det var en mycket god tanke af förläggaren att låta utgifva denna samling af 114 fyrstämriga sånger, den ojemförligt fullständigaste och så väl till harmonisering som i synnerhet till text omsorgsfullast utförda af alla dem som hittills utkommit i vårt fädernesland. Vi återfinna här icke blott de nordiska komponisternas alla sånger för mansröster som äro bekanta från universiteten, utan äfven många af de bästa tonsättningar af tyska kompositörer som skrivit för detta slags kör, såsom Kreutzer,

Kuhlau, Spohr m. fl. Upplagan är företrädesvis afsedd för de högre elementarläroverkens tjänst, men den bör blifva välkommen i ganska många andra kretsar, der fyrstämrig sång öfvas. Man måste beklaga att blandad kör utan ackompagnement nu mera så sällan öfvas i enskilda kretsar; den är så lätt, och så tacksam. Men sådana kompositioner äro sällsynta, till och med i de bäst försedda musikbibliotek, åtminstone på landet. De flesta af de här meddelade körerne låta utan särdeles förändring använda sig för blandad kör, endast man vexlar om mellanstämmorna, så att första basstämman blir alt, inom altröstens register, och andra stämman öfvertages af tenoren inom dess egentliga tonläge. I synnerhet de mera hymnartade styckena göra på detta sätt uppförda en ypperlig effekt.

Bernhard von Beskows dramatiska arbeten: Torkel Knutson. Sorgspel i fem akter med prolog. 3:dje upplagan. Stockholm P. A. Norstedt et Söner 1872. Pris 1: 25.

Det gläder oss mycket att denna upplaga af Beskows dramer fått den uppmuntran att den kunnat fortsättas, och vi hoppas att läsningen af detta sorgspel, ett af författarens bästa både hvad anläggning och utförande beträffar, skall bidraga att rena smaken och höja åsigtorna om det historiska skådespelets fordringar hos unga personer, som kastat sig på denna den svåraste sidan af det dramatiska författarskapet, utan andra förberedelser än ett mycket begränsadt studium af Fryxells historia. Skulle företaget vidare uppmuntras, har man hopp att erhålla äfven *Erik XIV*, *Gustaf II Adolf i Tyskland*, *Hildegard* och *Ryno* i denna vackra, korrekta och billiga upplaga.

Resor i Brasilien, Naturforskaren på Amasonfloden. En skildring af 11 års resor och äfventyr under eqvatorn, af H. W. Bates. Autoriserad öfversättning från andra originalupplagan af G. Lindström, fl. d.r. Med 58 illustrationer. Landskrona, J. L. Törnqvists förlag 1872. Pris 4: 50.

Detta arbete sluter sig såsom 10:de numret på ett värdigt sätt till den serie af utmärkta böcker som på samma förlag utkommit under titeln »Familjebibliotek», upptagande Huc's och Gabet's resor i China

och Tibet, Vambéry's i Persien, Gosselmans i Columbia m. fl. Bates är i främsta rummet vetenskapsman, men han är derjemte en angenäm berättare och naturskildrare, och man läser hans redogörelser för sjelfva resans äfventyrligheter med aldrig mattadt intresse. Bates hör nemligen till samma klass af på en gång samvetsgranna forskare och fina observatörer på menniskolifvet som Darwin, hvars arbete »En naturforskares resa kring jorden» nyligen utkommit på hr Törnqvists förlag i öfversättning afsamma vetenskapsman som Bates, och Wallace, med hvilken senare han gjorde en del af sin resa. Att tillbringa sju och ett halft år i det inre af Brasilien, en verklig ödemark i de personers ögon som äro bosatta vid kusten och i städerna, är intet narverk och trycker på karakteren en stämpel af storhet som öfvergår på berättelsen. De förträffligt utförda illustrationerna, närmast afseende insekter af de många intressanta ordningar på hvilka de tropiska nejderna äro så rika, men äfven omfattande andra djur, samt en och annan scen af infödingarnes lif, gifva lif och åskådlighet åt framställningen. Öfversättningen är utförd af en kompetent hand och ett litet register gör arbetets beagnande beqvämt.

Konungens egen. Af Frederick Marryat. Öfversättning från engelskan af August Berlin, samt

Violetts resor och äfventyr i Kalifornien, Sonora och vestra Texas, berättade af kapt. Marryat. Från engelskan öfversatta af C. J. Backman. Stockholm L. J. Hjertas förlagsexpedition 1872. Pris hvardera boken 2: 50.

Marryat's skrifter hafva utgjort en outtömlig källa till glädje för den generation som nu nalkas ålderdomens gräns, och hvaribland många utan tvifvel skola med stort nöje återse dessa gamla bekanta i en tidsenlig upplaga. För de uppväxande flödar denna källa väl ej lika frisk som för deras föregångare, ty anspråken på omvexling hafva växt och man kan ej frånkänna alstren af Marryat's penna en viss enformighet. Men de äro en god och ren lektur för alla åldrar och kön, en förtjenst som saknas hos många mera underhållande romaner.

Administratif och statistisk handbok såsom bibang till Sveriges statskalender af E. Fähræus. Tredje upplagan, utgifven med ändringar och tillägg af Ol. Im. Fähræus. Stockholm, P. A. Norstedt et Söner 1872. Pris i clothband 4: 50.

Vi kunna icke sluta denna lilla revy utan att uttrycka vår glädje öfver att i förnyad och fullkomligare skick återse denna värderika och vi skulle vilja säga oumbärliga hjälpreda för hvar och en som intresserar sig för allmänna angelägenheter. Dess förträffligt anlagda plan, utförd af den ursprungliga författaren med en samvetsgranhet som är öfver allt loford, är nu mera så väl känd och uppskattad af kompetenta domare, att derom icke återstår något att säga. Fyra år efter första upplagans utgifvande befans en ny vara nödvändig, men den unge författaren, vid hvilken så många vackra förhoppningar voro fästade, låg baddad i en för tidig graf. Med en pietet som har något obeskrifligt rörande, åtog sig då hans vördnadsvärde fader, som, efter ett ovanligt långt och ovanligt verksamt lif i samhällets och vetenskapens högsta värf, ännu på sin höga ålderdom försmår en välberättigad hvila, sonens afbrutna gerning, och utarbetade en ny upplaga sådan som man af honom hade rätt att vänta. Fyra år derefter behöfdes åter en ny, och det är den som nu ligger framför oss, redogörande för de många och väsentliga förändringar som under denna händesediga tidrymd timat både hemma och borta. Endast den som i någon mon sysselsatt sig med liknande arbeten kan göra sig en föreställning om vidden af de forskningar, svårtillgängligheten af de autentika urkunder och tröttsamheten af den sifferkontroll som dervid tages i anspråk, allra helst som ett statistiskt verk icke får vara lång tid under förberedning. Tryckningen började vid medlet af maj och slutade i medlet af oktober. Det vigtigaste som under året förekommit i vårt offentliga lif har kunnat i den nya upplagan medtagas, utom redogörelserna för finansförhållanden, hvilka naturligtvis icke kunna sträcka sig utöfver det sist slutade räkenskapsåret.

De tabellariska öfersigterna hafva blifvit tillökta med icke så litet nytt, t. ex. sammandrag af landstingens finansiella förhållanden, jemförande öfersigter af Sveriges och andra europeiska länders repre-

sentativa författningar, statsinkomster, beskattning i förhållande till folkmängden o. s. v. Deremot hafva personalförteckningarna öfver riksmarskalkar, presidenter och andra högre embetsmän sedan långa tider till baka, hvilka förekomma i de före-

gående upplagorna, blifvit till utrymmets vinnande uteslutna, något som lämpligen kunde ske, då väl dessa upplagor i alla händelser förvaras och hållas tillgängliga äfven af dem som skynda att förvärfva den nya.

Blick på pressen.

Några tidningar i vestra och södra Sverige hafva till besvarande upptagit den frågan: »hvad bör man kunna vänta af vår nu varande upplyste konung?» Svaret har fallit i fem punkter, hvilka i korthet kunna uppställas sålunda:

1. Ewig fred med Ryssland och Tyskland på grund af öfverenskommelse om *arbitrage* samt i följd deraf indragning af hela svenska armén och medlens användande för vetenskap, industri och folkuppföstran;
2. afskaffande af ordensväsendet;
3. frivillig nedsättning i anslagen på Första hufvudtiteln till 1 million rdr;
4. inskränkning i stats- och hoflyx, uniformer, ceremonier, beskickningar o. s. v.;
5. befordran till alla embeten, äfven inom hofvet, efter förtjänst ensamt, utan afseende på börd.

Till en viss grad har *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning* gifvit sitt understöd åt detta program, och detta har föranledt *Nya Dagligt Allehanda* att i en längre artikel upptaga punkterna till skärskådande. Dess mening i de flesta afseenden sammanfaller med vår egen. Den politiska skiljedomen är en så vigtig sak att vi, nu när den blifvit bragt på tal, anse den värd en utförligare framställning i något af våra följande nummer, men icke bör Sverige tänka på att dertill taga initiativet, och i alla händelser är skiljedomen, såsom N. D. A. rätt anmärker, möjlig endast mellan stater som sjelfva kunna skaffa sig rätt, om de så finna för godt. En skilnad mellan krigsrustning för blott försvar och anfall fins icke mer, och olycklig den stat som nu mera skulle försöka att upprätthålla sin sjelfständighet med en öofvad milis. Ordensväsendet upphör af sig sjelft, om ingen enskild man vidare önskar dessa utmärkelser, och vi skulle tro, att då en beskattning med dem är förenad, borde utom för militärer och embetsmän ingen sådan utnämning ske, utan att de som dertill ifrågakomma under hand tillfrågas om de önska emottaga dem. Nedsättning i civillistan kommer helt visst att föreslås om sådant är möjligt, men att på

förhand och utan afseende på behovet bestämma dertill en viss summa är en orimlighet. Om hofceremonier, uniformsväsende och beskickningar lönar det icke mödan att yttra sig. Det fins en viss internationel etikett, hvilken smärre stater göra oklokt i att försöka undandraga sig, så länge de stora staterna icke föregå med sitt exempel. Anställa de vid beskickningar diplomater af en lägre rang, blir den tillämnade besparingen någon gång ganska dyr, ty dessa personer hafva ej tillträde till suveränerna och kunna således icke göra sina andraganden på rätta orten, hvarigenom de mer än en gång blifvit lemnade utan afseende. Äfven så skulle t. ex. uraklåtenhet af en sådan stat att genom särskilda beskickningar notificera ett tronombyte anses såsom en ohöflighet, hvars följder väl icke skulle blifva en krigsförklaring, men möjligtvis en brist på tillmötesgående, som icke vore ersatt med den obetydliga besparingen. Att konungen ej skulle kunna till tjänsterna vid sitt hof kalla hvem han vill är lika orimligt som att en enskild person skulle nödgas anställa sitt husfolk efter t. ex. de sökandes anciennitet och meritförteckningar. För alla befordringar i statens tjänst är statsrådet ansvarigt.

Ett studentuppträde i Lund har gifvit *Aftonbladet* anledning till två särskilda ledande artiklar, i hvilkas syftning vi i allmänhet kunna instämma. Det är icke *fair play* att en hel ungdom uppträder i massa eller *en corps* mot en enskild lärare; den eller de som anse sig förfördelade må söka rättelse hvar för sig, men icke att göra sina kamrater på samma gång till parter och domare. Endast deri skilja vi oss från vår samtida, att vi icke anse fordringarna till betyg vid högre fakultets profning kunna regleras efter ordningsstadganden, ty lärarens omdöme är hans utlåtande såsom vetenskaplig juryman, och detta votum bestämmes mindre af examinandens genom-

gångna pensa än efter hans allmänna grad af mogenhet, som blott kan genom en samvetsdom uttryckas.

Stockholms Dagblad har gifvit en ganska nyttig framställning af underhandlingarna mellan Sverige och Norge om förändringar i mellanrikslagen. För öfrigt

hafva både *Dagbladet* och *Allehanda* i långa artiklar behandlat myntfrågan och derunder åt den Skandinaviska myntkomiténs förslag gifvit ett högre vitsord än vi anse det förtjena. Vi hoppas en annan gång få tillfälle att för egen del upptaga denna viktiga fråga.

Strödda underrättelser.

Ryska rikets ursprung. En af de äldsta frågor som gjort ryska historieskrifvare mycket bekymmer har nyligen erhållit sin lösning. Nestors gamla krönika berättar att det slaviska landet hade varit rikt och stort men fullt af inre tvistigheter; så har folket äntligen förenat sig och skickat sändebud öfver hafvet till en främmande furste med denna uppfordring: »Kom och herska öfver oss!» På grund af denna uppmaning kom Rurik med sina båda bröder Sinev och Truvor år 862 till Novgorod, (ordagrant »Nygård»), och från detta år räknas ryska rikets begynnelse. Men frågan hvarifrån dessa furstar kommo och hvilket folk deras följe tillhörde har gifvit anledning till mycket häftiga meningsskiljaktigheter: några hafva påstått att de voro baltiska slaver, andra att de voro litthauer, och åter andra att de voro svenskar eller normän: det senare har varit det sannolikaste, och i våra äldre historiska läroböcker tillegnas oss svenskar äran att hafva gifvit våra ryska grannar deras första beherskare. Men nu uppträder en rysk historieforskare, professor Ilovaisky, först i Arkeologiska kongressen och sedan i den »Ryska Budbäraren», med en afhandling, hvari han söker bevisa, att hela berättelsen om Rurik är en myt, som af yngre händer blifvit insmuglad i Nestors krönika, att ingen kallelse utgått till någon främmande furste, och att det är mycket tvifvelaktigt huru vida ens någon med namnet Rurik någonsin funnits till. Hr Ilovaiskys afhandling är mycket bindande och har gjort ett stort intryck, ty det var många menniskor som trodde på Nestors berättelse men aldrig kunde fullkomligt finna sig i den föreställningen att Ryssland skulle hafva främlingar att tacka för sin första styrelse. Författaren visar att varägerna icke voro något folk utan en förening af frivilliga äfventyrare, den nordiska fortidens vikingar, som understöddes af de ry-

ska furstarne, men icke någon anledning förekommer att härleda det ryska namnet från dessa krigare. Arabiska och byzantiska skriftställare berätta om en stark och krigisk nation, som skulle hafva hetat *Ross* eller *Russ* och i en mycket aflägsen forntid bebott landet sydvest om det nuvarande Ryssland. Professor Ilovaisky identifierar detta folk med den hos klassiska författare omtalade sarmatstammen *Rossolani* eller *Roxolani* (Alanerna vid floden *Russ* eller *Rox*) och visar derefter att det i Ryssland och Preussen fans ett antal floder med detta namn, att *Volga* af gammalt hette *Ross*, *Russ* och *Rha*, samt att den ännu af mordvinerna kallas *Ra*, och han kommer till den slutsatsen, att detta är ett gammalt appellativ för begreppet flod, liksom ordet *Dan* eller *Don*, som förekommer i så många flodnamn. Ryssarne anser han för det inhemska slaviska folket, och sagan om Rurik hänför han till det tolfte eller trettonde seklet, då hon blifvit i den nestorska krönikan interpolerad af någon författare i Novgorod, hvilken stad den tiden täflade med Kiev såsom rikets hufvudort. Sagan har mycken likhet med sagor som hos andra nationer blifvit upfunna för enahanda ändamål, och den vana som den tiden herskade i Novgorod att dit inbjuda främmande furstar gaf en högre grad af sannolikhet åt en sådan förklaring.

<i>Innehåll:</i>	Sid.
Strafflagar och fängelseväsende II.	721.
Liten Bokrevy	727.
Blick på pressen	735.
Strödda underrättelser:	
Ryska rikets ursprung	736.